

Українська мова

Відповіді до завдань

10 клас

I. Лінгвістична робітня (21 бал)

1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами. (2 бали).

Зрівняти – порівняти

Зрівняти – зробити рівним, гладким, вирівняти.

Порівняти – зіставити, виявити спільні та відмінні риси, переваги та недоліки.

2. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів (5 балів)

Аномалія – відхилення

Візит – відвідини

Біографія – життєпис

Резерв – запас

Фіктивний – несправжній/вигаданий/підробний

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми “мати досвід” (4 бали)

З’їсти собаку

Стріляна птиця/стріляний горобець

Бувати в бувальцях

Старий вовк

(інші за значенням)

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів)

*Природний відбір – процес, із-за якого сприятливі природні характеристики стають більші загальнішими в наступних популяціях. – Природний відбір – процес, **через який** сприятливі природні характеристики стають **більші загальніми** в наступних популяціях.*

*Молодий Микола Костомаров особливо прихильно відносився до поглядів літераторів-романтиків, оспівуючих у своїх творах героїчне минуле українського народу. – Молодий Микола Костомаров особливо прихильно **ставився** до поглядів літераторів-романтиків, **які оспівували** у своїх творах героїчне минуле українського народу*

*Народився Богдан Хмельницький близько тисячу п’ятисот дев’яносто п’ятого року в Чигирині. – Народився Богдан Хмельницький близько **тисячі п’ятсот** дев’яносто п’ятого року в Чигирині.*

*Протистояння Ігора з улчами завершилося тим, що вони залишили Нижнє Подніпров’я і відійшли в межиріччя Дністра й Південного Буга. – Протистояння **Ігоря** з улчами завершилося тим, що вони залишили Нижнє Подніпров’я і відійшли в межиріччя Дністра й **Південного Бугу**.*

*1655 р. швецький король Карл X Густав на чолі з п’ятидесятитисячною армією захопив більшу половину території Польщі разом із Варшавою. – 1655 р. швецький король Карл X Густав на чолі з **п’ятидесятитисячною** армією захопив **більшу частину** території Польщі разом із Варшавою.*

II. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів)

Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал)

1. У якому рядку вжито неправильно прийменникову конструкцію

г) згідно наказу, на ваш запит, через хворобу, по формі, включити у список

2. У якому рядку речення побудовано неправильно

д) Переглянувши фільм “Поводир”, нас вразила трагічна доля хлопчика Пітера.

3. У якому рядку всі словосполучення стилістично правильні

а) колишній студент, значні зміни, краєвид із вікна, для годиться

4. У якому рядку всі дієприкметники утворено правильно

в) зрозумілий, лежачий, написаний, опалий

5. У якому рядку форма кличного відмінка в усіх словах утворена правильно

б) голово зборів, пане директоре, шановний президенте компанії, високоповажний пане судде

III. Синтаксичний ринг (12 балів)

Виконайте повний синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, побудуйте структурну схему, дайте загальну характеристику всій конструкції і компонентам як простим реченням), надпишіть частини мови.

Рожі — оксамитові квіти твого дитинства, твоєї юності, твоєї дозрілості, вони протягом усеньких твоїх років стоять на моріжку твоєї долі, дивляться тобі всередину пристрасними своїми очима; їхнє ворсисте листя пахне сухою курявою, і так добре від тих скупих ароматів, наче вони тобі обіцяють безсмертя, безперервність життя (за Є. Гуцалом).

1. Тип конструкції – складна синтаксична конструкція з усіма видами синтаксичного зв'язку.

2. Провідний зв'язок – безсполучниковий: конструкція побудована за схемою безсполучникового та складносурядного речення, єднального, засіб зв'язку між компонентами – безсполучниковий і сурядний (єднальний сполучник **і**) .

3. Перший компонент конструкції складається із двох сурядних частин, пов'язаних безсполучниковим зв'язком. Кожна із частин – просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене речення: перше ускладнене однорідними додатками, друге - однорідними присудками.

4. Другий компонент конструкції – це просте неускладнене речення, двоскладне, поширене, повне.

5. Третій компонент конструкції – це складнопідрядне речення міри і ступеня, частини пов'язані сполучником **наче**.

6. 1 → 2 – складне безсполучникове речення.
7. 1, 2 → 3 – складне безсполучникове речення.
8. 3 → 4 – складносурядне речення, засіб зв'язку – сполучник **і**.
9. 4 → 5 – складнопідрядне речення, підрядна частина (міри і ступеня) стосується присудка, вираженого прислівником **добре** (наскільки?), засіб зв'язку – сполучник **наче**.

IV. Критичний вимір (12 балів).

За різними дослідженнями, від шістдесяти до вісімдесяти відсотків людей читають лише заголовки новин, не переходячи до тексту. Чому так відбувається? Заголовки емоційні, обіцяють сенсацію, спрямовують увагу на те, що вигідно, тобто створюють ілюзію та маніпулюють. Прочитайте новину.

Учора, 12 листопада 2025 року відбулася важлива подія для Васильківської громади – відкриття нової сучасної школи. Заклад освіти розрахований на 350 учнів і стане осередком знань для місцевих дітей. Нову школу очолила Іванченко Віра Петрівна. На церемонії відкриття були присутні представники влади, батьки та майбутні учні, які з нетерпінням чекають початку занять у нових стінах.

Сформулюйте до цієї новини три різні медійні заголовки маніпулятивного змісту, поясніть усі використані мовні засоби (лексичні, синтаксичні тощо), через які стала можливою маніпуляція.

Українська література

V. Творче завдання. Напишіть твір на запропоновану тему (обсяг: 2,5–3 сторінки) (24 бали).

«Чи пророцькі слова перейшли в кров і душу дитині?»: роль Івана Франка у становленні української нації.

VI. Теоретичне завдання (8 балів).

Із погляду теоретика літератури окресліть найвиразніші ознаки натуралізму як літературного напрямку. Вкажіть, у творчості яких українських письменників помітні ознаки натуралістичного стилю.

Досить помітно утвердився в українській літературі натуралізм. Натуралісти намагалися через використання здобутків природничих наук пізнати й відтворити істинну, реальну картину буття. Твори натуралістів нагадували клінічні документи, історії спадкових хвороб, протоколи судової експертизи. Це були спроби перетворити художній твір на точну копію факту. Основним засобом у цьому стилі став опис. Як слушно зазначала Леся Українка, за правдою факту натуралісти не бачили художньої узагальненої правди й перебували під гіпнозом факту. Найвиразніші ознаки натуралізму:

- «знижене» трактування традиційних сюжетів;
- зумисна вульгарність стилю автора й мови героїв;
- непричетність, байдужість автора до зображуваної дійсності;

- потужний та гострий сатиричний струмінь;
 - широка панорама сучасного життя в його технічних, побутових, професійних аспектах;
 - підкреслення повної залежності характеру, вчинків героя від його генетичних коренів і фізіологічно-інстинктивних особливостей;
 - розкриття найтемніших «фізіологічних» сторін людської душі.
- Ознаки натуралістичного стилю помічаємо в романі Панаса Мирного «Повія», прозовому бориславському циклі І. Франка та ін.

VII. Назвіть твір та його автора, послугуючись художніми деталями. (6 балів)

1. Департамент Герольдії, отець Ксенофонт, придане, гітара (Іван Карпенко-Карий «Мартин Боруля»).
2. Роздоріжжя, найсвятіша любов, палка пісня, Чорне море. (Іван Франко «Мойсей»)
3. Книга Божої волі, виття шакалів, печать духу, ліниві номади. (Іван Франко «Мойсей»)
4. Многоловий звір, десять чорних кімнат, бричка, шовк колосистої хвилі. (Михайло Коцюбинський «Intermezzo»)
5. Стара пані, французька мова, полковий лікар, Дубці. (Марко Вовчок «Інститутка»)
6. Гетьман, хутір, наречена, кармазинники. (Пантелеймон Куліш «Чорна Рада»)

VIII. Літературознавча робітня.

Виконайте системний аналіз художнього твору (проаналізуйте основні мотиви поезії, ключові художні образи й основні засоби художнього вираження, визначте вид лірики та особливості віршування). (12 балів)

Єдина воля володіє світом,
Веде в майбутнє нас єдиний шлях,
Ми умеремо з єдиним заповітом
В непереможних і міцних серцях.

Врятує вроду і себе людина,
Життя зростає над попелом руїн, –
Велика мрія, мудра і єдина,
Недаром дзвонить у всесвітній дзвін.

Віки летять, а в неозорім морі
Єдине сонце для землі горить,
І всі колись з'єднаються в просторі –
Людина, звір, і квітка, і блакить.
Павло Филипович

Один із талановитих співців п'ятірного грона неокласиків прозріливо висловив у своїй поезії передчуття трагічної долі Розстріляного відродження і неминучого торжества Господньої волі – відновлення людської цивілізації на засадах правди і свободи в гармонійному співжитті із живою природою і космосом.

У цій поезії, яку Павло Филипович написав відразу після поразки Української революції, 1921 або 1922 року, звучить мотив непохитної віри у державну свободу, яку українці здобудуть, незважаючи на масові репресії і винищення національного цвіту:

Ми умеремо з єдиним заповітом
В непереможних і міцних серцях.

...

Життя зросте над попелом руїн...

Наперекір кровожерному російському комунізму, який прагне світового панування, світом править «єдина воля». Поневолені народи здобудуть рівність і свободу, адже «єдине сонце для землі горить».

Завершує поезію оптимістичний акорд – екологічний мотив гармонійного співжиття оновленого людського роду з матір'ю-природою:

І всі колись з'єднаються в просторі —
Людина, звір, і квітка, і блакить.

Ключові художні образи твору – це антитетично протиставлені «попіл руїн» і майбутнє омріяне життя, багатозначний і місткий образ «єдиної волі», яку можна трактувати і в релігійному, і в соціальному сенсі – як закономірність суспільної еволюції, що приведе до спільноти вільних людей, щасливих у єднанні з природою. Важливий у поезії неокласика й образ сподіваного майбуття, який перегукується і з біблійними мотивами раю, і з поезією Тараса Шевченка «Ісаія. Глава 35»:

Радуйся, ниво неполитая!
Радуйся, земле, не повитая
Квітчастим злаком! Розпустиись,
Рожевим крином процвіти!

Серед основних засобів художнього увиразнення увагу читача привертає п'ятикратний повтор означення «єдиний», яке вперто наполягає на незворотності історичного прогресу: «єдина воля», «єдиний шлях», «єдиний заповіт», «мрія... єдина», «єдине сонце».

Твір є зразком громадянської лірики. Його жанрові особливості можна окреслити як громадянський маніфест поета, який промовляє від імені свого покоління, яке втратило омріяну вільну країну, але не зреклося віри в її щасливе майбутнє.

П'ятистопний ямб своїм чітким, карбованим ритмом допомагає нав'язати переконливе відчуття правоти колективного ліричного «ми», а багата фоніка, зокрема алітерації та асонанси – «воля володіє», «дзвонить у всесвітній дзвін», «в неозорім морі», – надає поезії урочистого поліфонічного звучання. У поезії використано перехресне римування.